

УДК 342.1

[https://doi.org/10.52058/3041-1793-2025-3\(8\)-579-589](https://doi.org/10.52058/3041-1793-2025-3(8)-579-589)

Гуменюк Віталій Васильович заслужений юрист України, кандидат юридичних наук, міжнародний викладач/старший дослідник, доцент, доцент кафедри теорії та історії держави і права ЗВО «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, <https://orcid.org/0000-0001-8562-4389>

ВІД ПЕРШИХ КРОКІВ ДО РОЗБУДОВИ ДЕРЖАВИ: ТРЕТІЙ ТА ЧЕТВЕРТИЙ УКРАЇНСЬКІ ДАЛЕКОСХІДНІ З'ЇЗДИ У КОНТЕКСТІ СТАНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДАЛЕКОСХІДНОЇ РЕСПУБЛІКИ

Анотація. В процесі дослідження визначено, що становлення єдиної платформи українського національного руху в масштабах усього Далекого Сходу здійснювалося на 1917-1918 роках чотирма Українськими Далекосхідними з'їздами, які стали найвищими представницькими органами українського населення краю. Перший Український Далекосхідний з'їзд відбувся 11-14 (23-26) червня 1917 року у місті Микільську-Усурійському, Другий Український Далекосхідний з'їзд – 4-7 (16-19) січня 1918 року у місті Хабаровську, Третій Український Далекосхідний з'їзд – 7-12 квітня (за новим стилем) 1918 року у місті Хабаровську, Четвертий Український Далекосхідний з'їзд – 25 жовтня – 1 листопада 1918 року у місті Владивостоці. Головною темою Третього Українського Далекосхідного з'їзду була ідея переселення на територію України. Вирішальними факторами, що визначили характер прийнятої на з'їзді постанови, стали проголошення в січні 1918 року незалежності Української Народної Республіки, а також мирні переговори між Української Народної Республіки та (р)осійською (р)адянською (ф)едеративною (с)оціалістичною республікою, що почалися у місті (с)моленську. Як проголошувалося в Українській декларації до народів світу, прийнятою Четвертим (Надзвичайним) Українським Далекосхідним з'їздом, Український народ прагне до життя в союзі з слов'янськими народами та ніколи не бажав, не бажає і не бажатиме життя без братерської згоди з народами світу, проте на своїй українській землі господарем повинен бути сам Український народ. Виходячи з цього, з'їзд від імені Українського народу висловлював підтримку позиції президента Сполучених Штатів Америки В. Вільсона, який вітав за чесно та просто поставлене питання на право кожного народу вільно будувати своє життя.

Ключові слова: Національне державотворення, конституціоналізм, Український Далекий Схід, територія, функції, інституції, громадянське суспільство, державно-правова основа, нормативно-правові акти, законодавча діяльність

Gumenyuk Vitaliy Honored Lawyer of Ukraine, PhD in Law, International Lecturer/Senior Researcher, Associate Professor, Associate Professor of Theory and History of State and Law «University of Economics and Law «KROK», Kyiv, <https://orcid.org/0000-0001-8562-4389>

FROM THE FIRST STEPS TO STATE BUILDING: THE THIRD AND FOURTH UKRAINIAN FAR EASTERN CONGRESSES IN THE CONTEXT OF THE FORMATION OF THE UKRAINIAN FAR EASTERN REPUBLIC

Abstract. In the process of research, it was determined that the formation of a single platform of the Ukrainian national movement on the scale of the entire Far East was carried out in 1917-1918 by four Ukrainian Far Eastern Congresses, which became the highest representative bodies of the Ukrainian population of the region. The I Ukrainian Far Eastern Congress was held on June 11-14 (23-26), 1917 in the city of Mykylsk-Usuriysk, the Second Ukrainian Far Eastern Congress - on January 4-7 (16-19), 1918 in the city of Khabarovsk, the Third Ukrainian Far Eastern Congress congress – April 7-12 (according to the new style) of 1918 in the city of Khabarovsk, Fourth Ukrainian Far Eastern Congress - October 25 - November 1, 1918 in the city of Vladivostok. The main theme of the Third Ukrainian Far Eastern Congress was the idea of resettlement on the territory of Ukraine. The declaration of independence of the Ukrainian People's Republic in January 1918, as well as peace negotiations between the Ukrainian People's Republic and the Russian Soviet Federative Socialist Republic, which began in the city of Smolensk, were the decisive factors that determined the nature of the resolution adopted at the congress. As proclaimed in the Ukrainian Declaration to the Peoples of the World, adopted by the Fourth (Extraordinary) Ukrainian Far Eastern Congress, the Ukrainian people aspires to life in union with the Slavic peoples and has never wished, does not wish and will not wish to live without fraternal agreement with the peoples of the world. however, the Ukrainian people themselves should be the master on their Ukrainian land. Based on this, the congress, on behalf of the Ukrainian people, expressed support for the position of the president of the United States of America, V. Wilson, whom he congratulated for honestly and simply posing the question of the right of every people to build their lives freely

Keywords: National state-building, constitutionalism, Ukrainian Far East, territory, functions, institutions, civil society, state-legal basis, normative-legal acts, legislative activity

Постановка проблеми. Враховуючи події, які відбулися з 2014 року, а саме: анексія Автономної Республіки Крим, військове вторгнення на Східну Україну, а також повномасштабне військове вторгнення 24 лютого 2022 року на сучасну суверенну і незалежну, демократичну, соціальну, правову державу

Україну, проблемою є ознаки (р)осійських експансіоністських амбіцій та імперіалістичної політики. Відтак необхідно актуалізувати дослідження та висвітлення питання державотворення Українського народу минулого століття, який наразі стає на захист демократичних цінностей, європейського шляху розвитку, територіальної цілісності та державного суверенітету України.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вивченню знань про Зелений Клин та феномен українського національного руху, що існував на Далекому Сході у 1917-1922 роках та став результатом національної самоорганізації місцевого українського населення, у своїх наукових публікаціях приділяли увагу українські на зарубіжні науковці: І. Багрянний, Ф. Ф. Буссе, П. Беркут, В. Кубійович, В. Кабузан, А. А. Кауфман, В. С. Ілліч-Світич, О. Мицюк, І. І. Шимонович, І. Світ, Т. Олесіюк, А. А. Попок, Ф. Заставний, В. Черномаз, М. Новицький, І. Нам, П. Ф. Унтербергер, А. А. Меньшиков, М. Марунчак, Т. Француз-Яковець та інші.

Мета. Метою роботи є уточнення відомих раніш, але недостатньо досліджених, виявлення нових фактів, поглиблення вивчення знань про Українську Далекосхідну Республіку, аналіз реального стану предмета дослідження.

Виклад основного матеріалу. Становлення єдиної платформи українського національного руху в масштабах усього Далекого Сходу здійснювалося на 1917-1918 роках чотирма Українськими Далекосхідними з'їздами, які стали найвищими представницькими органами українського населення краю. Перший Український Далекосхідний з'їзд відбувся 11-14 (23-26) червня 1917 року у місті Микільську-Усурійському, Другий Український Далекосхідний з'їзд – 4-7 (16-19) січня 1918 року у місті Хабаровську, Третій Український Далекосхідний з'їзд – 7-12 квітня (за новим стилем) 1918 року у місті Хабаровську, Четвертий Український Далекосхідний з'їзд – 25 жовтня – 1 листопада 1918 року у місті Владивостоці.

Перший Український Далекосхідний з'їзд висловив погодження з позицією Української Центральної Ради про перетворення (р)осії на (ф)едеративно-демократичну республіку з наданням національно-територіальної автономії Україні та її колоніям, оскільки лише автономія гарантувала свободу Українського народу, культурний розвиток у всіх особистих, громадських та державні прояви життя. Другий Український Далекосхідний з'їзд покликаний вирішувати долю далекосхідного українства у нових політичних умовах, які склалися до початку 1918 року, а також повинен був визначити долю далекосхідного українства по відношенню до більшовицького перевороту в (р)осії, до рішення Третього Далекосхідного з'їзду Рад. Так, 7-12 квітня 1918 року у місті Хабаровську відбувся Третій Український Далекосхідний з'їзд, на якому ідея переселення на територію України була головною темою. На з'їзд прибуло близько 80 делегатів [1; 2, С. 133].

Вирішальними факторами, що визначили характер прийнятої на з'їзді постанови, стали проголошення в січні 1918 року незалежності Української Народної Республіки, а також мирні переговори між Української Народної Республіки та (р)осійською (р)адянською (ф)едеративною (с)оціалістичною республікою, що почалися у місті (с)моленську.

У постанові Третього Українського Далекосхідного з'їзду з політичного питання обраному на з'їзді Українському Далекосхідному Крайовому Секретаріату доручалося терміново надіслати запит до влади Української Народної Республіки про загальний стан справ у республіці, а також викласти політичне становище українців на Далекому Сході та просити з'їзд обраних у Український Далекосхідний Крайовий Секретаріат зареєструвати як посадових осіб Української Народної Республіки; терміново надіслати депешу мирної делегації до міста (с)моленська з повідомленням про політичне становище українського питання на Далекому Сході і вимагати звернути увагу далекосхідних українських інтересів при мирних переговорах; терміново використати усі можливі способи, приймаючи теперішнє (станом на час ухвалення постанови) політичне становище, у зв'язку з висадкою десанту, для забезпечення спокою та добробуту місцевого українського населення через усунення Українського Далекосхідного Крайового Секретаріату з представниками іноземних держав [3].

Ідея державної самостійності України з Зеленим Клином як колонія набула великої популярності серед далекосхідних українців [4], а також активно обговорювалася на Третьому Українському Далекосхідному з'їзді, зумовила і постановку на ньому питання державно-правового статусу українського населення Далекого Сходу, у зв'язку з чим прийнято постанову про створення на Далекому Сході одноманітної системи органів національного самоврядування в особі Окружних Рад на чолі з Українською Далекосхідною Крайовою Радою та її виконавчим органом – Секретаріатом, який був обраний на з'їзді. Прийняття подібних рішень було обумовлено встановленням на Далекому Сході (р)адянської влади і політикою, що проводилася більшовиками [5].

В очах представників українського руху більшовики поставали у ролі руйнівників громадського порядку та стабільності, носіями хаосу та анархії. Антибільшовизм українських організацій посилювався внаслідок акту агресії більшовицької (р)осії у бік Української Народної Республіки взимку 1918 року.

Відповідно, в умовах іноземної інтервенції, що почалася в квітні 1918 року на Далекому Сході, український далекосхідний рух став на позиції. Так, у постанові Третьому Українському Далекосхідному з'їзду перед керівними українськими органами ставилося завдання терміново використати усі можливі способи для забезпечення спокою та добробуту місцевого українського населення через взаємні стосунки Українського Далекосхідного Крайового Секретаріату з представниками іноземних держав [3].

У подальшому, вирішивши втягнути місцеве селянство у боротьбу з інтервентами, Далекосхідна Рада народних комісарів звернулася до Українського Далекосхідного Крайового Секретаріату з проханням про підтримку українців у його діях проти іноземних військ на Далекому Сході. Водночас Далекосхідна рада народних комісарів змусила Український Далекосхідний Крайовий Секретаріат залишити місто Хабаровськ у зв'язку з тим, що Український Далекосхідний Крайовий Секретаріат мав на меті уникнути зайвого кровопролиття та видав звернення, в якому наказував українцям не втручатися у цю боротьбу, повідомляючи українське населення Далекого Сходу про те, що з боку іноземців йому нічого не загрожує і що селянству краще утриматися від виступів проти них, щоб не спровокувати зайвих жертв з обох сторін [2, С. 136].

Після завершення роботи Третього Українського Далекосхідного з'їзду до міста Києва було направлено делегацію Маньчжурської Української Окружної Ради на чолі з П. Твердовським, який, прибувши до міста Києва, наприкінці травня 1918 року заявив, що він клопотатиме перед українським урядом (за угодою з (р)адянським) про визнання української колонії на Далекому Сході колонією України [6].

Крім того, П. Твердовський зустрівся із Міністром закордонних справ українського уряду Д. Дорошенко, якому представив доповідь про становище на Далекому Сході та меморандум Маньчжурської Української Окружної Ради, який містив звернення до українського уряду з проханням вимагати від (р)осійського уряду «визнати далекосхідний Зелений Клин частиною України», а також терміново відкликати звідти всі (р)осійські війська і передати всю зброю, що була там, українським частинам. Відповідно до зазначеного меморандуму далекосхідні українці просили українську владу призначити на Далекий Схід українського старосту, а також військового начальника на цій території за винятком Китайсько-Східної залізниці, де пропонувалося зберегти на своїй посаді начальника Заамурського округу, яким був українець за походженням генерал Переверзєв. Меморандум Маньчжурської Української Окружної Ради пропонував призначити українського консула у місті Харбіні, як міжнародне місто; містив пропозиції створити при Міністерстві закордонних справ у місті Києві спеціальний відділ у справах Зеленого Клина та дозволити українцям на Далекому Сході організувати свою власну армію; передбачав тимчасове збереження на Далекому Сході влади, яка була до більшовиків та була повноважна до відповідного розпорядження від українського уряду [7], що було наслідком домовленості між Маньчжурською Українською Окружною Радою і генералом Д. Хорватом, який розраховував зберегти свій статус-кво в Маньчжурії. Генерал Д. Хорват, зробивши ставку на уряд незалежної України у зв'язку із відсутністю у (р)осії політичної стабільності та легітимної влади, просив П. Твердовського передати українському уряду про свою відданість та роботу за його вказівками стільки, скільки вистачить сил [5].

Разом з тим, питання українців Далекого Сходу навіть не порушувалося, оскільки наявні територіальні претензії більшовицької (р)осії до деяких північних областей України, з якими українська сторона при українсько-(р)осійських переговорах вимушена протистояти [8].

Не зважаючи на це, головам Українських Окружних Рад, які існували на території (р)осії, надавалися консульські повноваження щодо захисту прав та інтересів українських громадян (один із пунктів мирного договору, укладеного між Україною та (р)осійською (р)адянською (ф)едеративною (с)оціалістичною республікою), на підставі чого П. Твердовський отримав від Міністерства закордонних справ України повноваження українського консула на Далекому Сході з резиденцією у місті Харбіні [2, С. 135; 9].

П. Твердовський, повертаючись з України, зустрівся в місті Омську з головою Тимчасового Сибірського уряду (що утвердився в Сибіру та Далекому Сході після повалення (р)адянської влади) П. Вологодським, отримав від нього дозвіл на безперешкодну діяльність українських організацій, а також створення на Далекому Сході українських військових формувань, у зв'язку з чим після прибуття на Далекий Схід у серпні 1918 року розгорнув тут активну діяльність, а саме: 25 жовтня – 1 листопада 1918 року у місті Владивостоці відбувся Четвертий (Надзвичайний) Український Далекосхідний з'їзд (голова – М. Новицький, заступники голови – Ф. Стешко, Ф. Тоцький, секретарі – Д. Боровик, С. Кукуруза). Склад делегатів з'їзду був досить непропорційним, більше третини їх становили представники Маньчжурії, були також міста Владивосток, Микільськ-Усурійський, Хабаровськ, але були відсутні делегати Забайкалля і від селянства [1, 2, С. 137].

Четвертий (Надзвичайний) Український Далекосхідний з'їзд прийняв рішення, зокрема: необхідним, щоб українство, яке заселяє простори ((р)осійської) Азії та, зокрема Далекого Сходу, стало на захист своїх прав, досягнення відповідного становища серед інших націй (як (р)осійської, так і інших держав); необхідним стати на стороні групи держав, які б'ються за правду (Сполучені Штати Америки, Англія); необхідним, щоб ця група держав визнала державну незалежність України; необхідним, щоб українське населення Далекого Сходу, яке пов'язане назавжди з Далеким Сходом та Сибіром проживанням на цих землях, вважало себе місцевими громадянами української національності та домагалися права на культурно-національну автономію; обов'язковим для місцевих українців підтримувати владу, яка спирається на народ, керується принципами демократії та визнає право кожної нації на самовизначення, а право українства наголошує на особливому акті; неможливим масове (усім народом) повернення переселенців на Україну з різних причин і головна з них – неможливо їхати і нічим їхати сушею, ні водою; необхідним дбати, щоб вимоги національні та політичні України були згадані та задоволені на мирному конгресі; необхідним, щоб (р)осіяни залишили ворогувати та скаржитися, що українці «відокремлюються» та стали щирими сусідами, від чого залежить врегулювання відносин із Україною [10].

Отже, головним питаннями серед обговорюваних на з'їзді стали питання про позицію далекосхідних українців у сформованих міжнародних і внутрішньополітичних умовах і, зокрема, про ставлення до очікуваної мобілізації. Четвертий (Надзвичайний) Український Далекосхідний з'їзд висловився на підтримку країн Антанти, зажадавши, своєю чергою, визнання з їхнього боку державної незалежності України. Відповідно, він висловив побажання, щоб національні та політичні інтереси України були належним чином представлені та задоволені на майбутньому мирному конгресі.

Щодо українсько-(р)осійських відносин, Четвертий (Надзвичайний) Український Далекосхідний з'їзд констатував вкрай вороже ставлення всіх (р)осійських кіл до українства, причиною чого було проголошення державної незалежності України.

Разом з тим, Четвертий (Надзвичайним) Українським Далекосхідним з'їздом прийнято «Українську декларацію до народів світу» (поширена чотирма мовами: українською, французькою, англійською та (р)осійською), у якій зазначалося, що більшість (р)осійських політичних сил з недовірою, а то й відверто вороже ставилися до українського визвольного руху, очоленого в цей період Українською Центральною Радою. Українська декларація до народів світу – звернення Четвертого (Надзвичайного) Українського Далекосхідного з'їзду до народів світу про право українського та всіх народів на самовизначення Українського питання з часу початку Першої світової війни було поставлено у всій своїй повноті. Український народ, який налічує 37 мільйонів осіб, на самій Україні мешкає у кількості до 30 мільйонів; інші розпорошені по Австрії, Америці, Австралії, (р)осії та найбільш численними групами по землях Сибіру Права України по Унії 1654 року з (м)осквою, низка неправомірних вчинків з боку (м)осковського царського Уряду були поступово знищені, незважаючи на протести Української Влади та Українського народу; цариця (к)атерина II у 1783 році знищила саму українську владу.

Український народ увесь час боровся за свою волю, але (р)осійський уряд за допомогою частини болючих власників та чиновників, яким централістська (м)осковська політика була на користь, остаточно поневолила Україну і прагнула стерти саме ім'я України. Сила Українського народу витримала і дочекалася найкращих часів. Революція 1917 року, скинувши у місті (п)етрограді (сучасна назва міста – (с)анкт-(п)етербург) царя, порвала ланцюги, якими була скута Україна з царською (м)осквою. У революції з першого моменту її найактивнішу участь взяли українці. Гвардійські полки, які перебували у значній масі з українців, першими підняли прапор революції (Волинський полк).

Українці радісно вітали новий лад (р)осії та всіма силами виступили на його підтримку. І в той час, навіть коли (р)осійська армія, понівечена темрявою і агітацією більшовиків, розвалювалася та кинула фронт, українська армія, організувавшись, на національній основі під керівництвом генерального

секретаря Петлюри, що потужно стояла на Румунському та Південно-Західному фронтах, захищаючи до останньої хвилини від австро-німецького наступу довгий кордон України; окремі частини українській армії міцно стояли і на північному фронті, де навколо них вирувала вже повна дезорганізація. І вони, залишившись самотніми, і повністю розчарувавшись у будь-якій допомозі, змушені були останніми залишити північ і повернутися на Україну. Революцією було надано можливість Україні вільно будувати своє життя, але не так подивилася на це та частина (р)осіян, яка мала від гноблення України велику вигоду.

Кадети, які за царя визнавали за українцями деякі права, поставилися до українських вимог вороже. Ще більш вороже поставилися (р)осійські чиновники, які залишилися в Україні на провідних постах. З недовірою поставилося до Української Центральної Ради Тимчасовий уряд Керенського і майже всі (р)осійські політичні партії. Більшовики своєю поведінкою у місті Бресті, коли вони, сповістивши делегатів України, що ведуть переговори з метою укласти спільну демократичну угоду, вели в той же час закулісні змови про сепаратну угоду, утворили у місті Харкові фіктивний (р)адянський уряд України, який мав укласти угоду з ворогами під проводом більшовиків і після цього одразу насунулися на Україну банди червоногвардійців і всім цим змусили Україну укласти угоду з німцями.

Один із найдемократичніших народів світу, Український народ прагне до життя в союзі з слов'янськими народами та ніколи не бажав, не бажає і не бажатиме життя без братерської згоди з народами світу, проте на своїй українській землі господарем повинен бути сам Український народ, який свою землю поливав кров'ю й раніше, захищаючи Європу від дикунів Сходу і густо полив під час Першої світової війни. Галичина, Волинь, Поділля та інші землі України повністю зруйновані і перебувають у не менш гіршому становищі, ніж навіть Польща, Бельгія та Сербія.

Разом з тим (р)осійський уряд експлуатував Український народ за старих часів, експлуатував і на початку ХХ ст., змушуючи вирушати і в пустелі Туркестану, і в ліси Сибіру, і в болота Далекого Сходу. Скрізь українці захищали культуру, творили життя та економічні цінності. Український народ повністю приєднується до пунктів угоди, проголошеної главою Сполучених Штатів Америки паном Вільсоном, якого вітає за ясно і просто поставлені питання право кожного народу вільно будувати своє життя.

Українському народу також неприємні та смішні оздоблення стародавніх прикрашених уборів, заходів та законів, якими дехто й надалі думає керувати волею та життям народів. Те становище в Україні, яке склалося завдяки ворожій поведінці (р)осійських партій та розбійницьким діям більшовиків, обурює всіх українців. Нога іноземця, яка зараз стоїть на українській землі, тисне у груди кожному українцю і він її скине. Скине не скоро, якщо до нього ставитимуться вороже, і скине в момент, коли держави щиро протягнуть руку

допомоги та визнають особливим дипломатичним актом його право на вільне та незалежне життя. Звертаючись із закликом до народів світу, Четвертий (Надзвичайний) Український Далекосхідний з'їзд сподівається, що Держави Світу задовільнять ці справедливі вимоги Українського народу, щоб надалі не залишити у Європі прихованого джерела невдоволення [11, 12].

Питання визначення цивільно-правового статусу українського населення Далекého Сходу гостро стояло перед далекосхідними українцями ще з часів Третього Українського Далекосхідного з'їзду, а обраний на цьому з'їзді Український Далекосхідний Крайовий Секретаріат визнав усе українське населення Далекého Сходу громадянами України, які мали розглядатися у (р)осії як іноземці, що поставило українців у неоднозначне правове становище, оскільки як іноземців вони повинні були підкорятися установам тієї держави, де живуть.

У зв'язку з цим Четвертий (Надзвичайний) Український Далекосхідний з'їзд став на зовсім іншу державно-правову позицію. Українське населення мало рахуватися місцевими громадянами української національності та домагатися права на культурно-національну автономію, що спонукало місцевих українців підтримувати лише ту владу, яка спирається на народ, керується принципами демократії та визнає право кожної нації на самовизначення, а право українства відзначає особливим актом. Місцева влада повинна була включити до свого складу як повноправних членів представників організованого місцевого українського населення.

Українці, які проживали на Далекому Сході і були приписані в Україні, повинні були розглядатися як громадяни України, тобто виступати перед місцевою владою як іноземці, а відтак підкорятися законам, які існують для іноземців.

Разом з тим, 25 листопада 1918 року Українська Далекосхідна Крайова Рада ухвалила, що всі українці, які не заявили (р)осійській владі про бажання бути (р)осійськими громадянами, повинні вважатися громадянами України, тобто іноземцями на Далекому Сході [2, С. 142].

Висновки. Сутність вищевикладеного зводиться до висновку, що становлення єдиної платформи українського національного руху в масштабах усього Далекého Сходу здійснювалося на 1917-1918 роках чотирма Українськими Далекосхідними з'їздами, які стали найвищими представницькими органами українського населення краю. Перший Український Далекосхідний з'їзд відбувся 11-14 (23-26) червня 1917 року у місті Микільську-Усурійському, Другий Український Далекосхідний з'їзд – 4-7 (16-19) січня 1918 року у місті Хабаровську, Третій Український Далекосхідний з'їзд – 7-12 квітня (за новим стилем) 1918 року у місті Хабаровську, Четвертий Український Далекосхідний з'їзд – 25 жовтня – 1 листопада 1918 року у місті Владивостоці. Вирішальними факторами, що визначили характер прийнятої на з'їзді постанови, стали проголошення в січні 1918 року незалежності Української Народної

Республіки, а також мирні переговори між Української Народної Республіки та (р)осійською (р)адянською (ф)едеративною (с)оціалістичною республікою, що почалися у місті (с)моленську.

У постанові Третього Українського Далекосхідного з'їзду з політичного питання обраному на з'їзді Українському Далекосхідному Крайовому Секретаріату доручалося терміново: надіслати запит до влади Української Народної Республіки про загальний стан справ у республіці, а також викласти політичне становище українців на Далекому Сході та просити з'їзд обраних у Український Далекосхідний Крайовий Секретаріат зареєструвати як посадових осіб Української Народної Республіки; використати усі можливі способи, приймаючи станом на час ухвалення постанови політичне становище, у зв'язку з висадкою десанту, для забезпечення спокою та добробуту місцевого українського населення через усунення Українського Далекосхідного Крайового Секретаріату з представниками іноземних держав; надіслати депешу мирної делегації до міста (с)моленська з повідомленням про політичне становище українського питання на Далекому Сході і вимагати звернути увагу далекосхідних українських інтересів при мирних переговорах.

Четвертий (Надзвичайний) Український Далекосхідний з'їзд прийняв рішення про необхідність визнання цієї групи держав незалежність України; необхідність українським населенням Далекого Сходу вважати себе місцевими громадянами української національності та домагатися права на культурно-національну автономію; необхідність (р)осіян залишити ворогувати та скаржитися, що українці «відокремлюються» та стали щирими сусідами, від чого залежить врегулювання відносин із Україною; обов'язковість для місцевих українців підтримувати владу, яка спирається на народ; необхідність дбати про національні та політичні вимоги України були згадані та задоволені на мирному конгресі; необхідність українства Далекого Сходу захищати свої права, досягнення відповідного становища серед інших націй; необхідність стати на стороні групи держав, які б'ються за правду (Сполучені Штати Америки, Англія).

Українська нація прагне до життя в союзі з слов'янськими народами та ніколи не бажав, не бажає і не бажатиме життя без братерської згоди з народами світу, проте на своїй українській землі господарем повинен бути сам Український народ. Саме так проголошувалося в Українській декларації до народів світу, прийнятою Четвертим (Надзвичайним) Українським Далекосхідним з'їздом.

Насамкінець варто акцентувати особливу увагу, що українці, які проживали на Далекому Сході і були приписані в Україні, повинні були розглядатися як громадяни України, тобто виступати перед місцевою владою як іноземці, а відтак підкорятися законам, які існують для іноземців.

Література:

1. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України. Ф.3696. Оп.2. Спр.381. С.214.
2. Українство на Далекому Сході // Нова Україна. Календар на рік 1921-й. В., 1921. С. 133, 135 – 137, 142.
3. Приамурське життя. 1918, 12 квітня.
4. Несторович В. (Володимир Савер). На Зеленому Клині (Враження полоненого) // Воля. 1921. Т.1. 4.5. С.231-233.
5. Відродження. 1918, 31 (18) травня.
6. Відродження. 1918, 1 червня (19 травня).
7. Відродження. 1918, 30 (17) травня.
8. Андрусак М. Державні змагання українців на Далекому Сході (1917-1920) // Літопис Червоної Калини. 1932. № 4. С.5-9.
9. Дорошенко Д. Українська Гетьманська Держава 1918 року. Історія України 1917-1923 роки. Нью-Йорк, 1954. С.155, 167.
10. Українець на Зеленому Клині. 1919, 24 травня.
11. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України. Ф.3696. Оп.2. Спр.381. С. 215-216.
12. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України. Ф.3696. Оп.2. Спр.381. С. 218.

References:

1. Tsentral'nyj derzhavnyj arkhiv vyschykh orhaniv vldy ta upravlinnia Ukrainy. F.3696. Op.2. Spr.381. S.214 [in Ukrainian].
2. Ukrainstvo na Dalekomu Skhodi. (1921). Nova Ukraina. Kalendar na rik 1921-j. V. S. 133, 135 – 137, 142 [in Ukrainian].
3. Pryamurs'ke zhyttia. (1918) 12 kvitnia [in Ukrainian].
4. Nestorovych V. (Volodymyr Saver). (1921). *Na Zelenomu Klyni. (Vrazhennia polonenoho) [On the Green Wedge. (Impressions of a Prisoner)]*. Volia. T.1. 4.5. S.231-233 [in Ukrainian].
5. Vidrozhennia. (1918), 31 (18) travnia [in Ukrainian].
6. Vidrozhennia. (1918), 1 chervnia (19 travnia) [in Ukrainian].
7. Vidrozhennia. (1918), 30 (17) travnia [in Ukrainian].
8. Andrusiak M. (1932). *Derzhavni zmahannia ukraintziv na Dalekomu Skhodi (1917-1920) [State competitions of Ukrainians in the Far East (1917-1920)]* Litopys Chervonoj Kalyny. № 4. S.5-9 [in Ukrainian].
9. Doroshenko D. (1954). *Ukrains'ka Het'mans'ka Derzhava 1918 roku [Ukrainian Hetmanate of 1918]*. Istoriiia Ukrainy 1917-1923 roky. N'iu-Jork. S.155, 167 [in Ukrainian].
10. *Ukrainets' na Zelenomu Klyni*. (1919), 24 travnia [in Ukrainian].
11. Tsentral'nyj derzhavnyj arkhiv vyschykh orhaniv vldy ta upravlinnia Ukrainy. F.3696. Op.2. Spr.381. S. 215-216 [in Ukrainian].
12. Tsentral'nyj derzhavnyj arkhiv vyschykh orhaniv vldy ta upravlinnia Ukrainy. F.3696. Op.2. Spr.381. S.218 [in Ukrainian].